

ELINA JUUSOLA-HALONEN INGEGERD LUNDSTRÖM

Salt i såren: en kritik av föräldrautbildningen

Ingegerd Lundström och Elina

*Juusola-Halonen analyserar här föräldra-
utbildningens ideologiska innehåll och organisatoriska
utformning. Utifrån ett klass- och könsperspektiv finner de
empiriskt och teoretiskt stöd för att utbildningen reproducerar
förtrycket av såväl klass som kön. I 80-talets arbetslöshet
lockar välfärdsstaten med det professionella
moderskapet.*

Allasom väljer att skaffa barn i dagens Sverige, erbjuds att delta i sk föräldrautbildning. Föräldrautbildningen genomfördes i stor skala från och med 1980, efter ett riksdagsbeslut 1979. Dessförinnan hade försöksverksamhet pågått i cirka fem år. Utbildningen bedrivs vid landstingens mödravårdscentraler (MVC) och barnavårdscentraler (BVC).

Man talar inom föräldrautbildningen om fyra faser, den första under graviditet, förlossning och barnets första levnadsår. (Det är den första fasen som är knuten till MVC och BVC.) Den andra fasen gäller föreskoleåren och är knuten till barnomsorgen. Den tredje är knuten till skolan och den fjärde riktas till alla i samhället genom allmän information. I denna artikel kommer vi huvudsakligen att beröra den första fasen, som hittills är den enda som varit igång så pass länge att det kommit utvärderingar om verksamheten.

Enligt det förslag som utarbetats av den sk barnomsorgsgruppen inom Socialdepartementet och som antagits av riksdagen som riktlinje, är målet för föräldrautbildningen att öka kunskaper, skapa möjlighet till kontakt och gemenskap, och att skapa möjlighet till medvetenhet om och påverkan av samhällsliga förhållanden.¹

Formen för föräldrautbildningen under den första fasen är grupper med 8–10 för-

äldrar som träffas åtta gånger under graviditeten och åtta gånger under barnets första levnadsår. Gruppledaren är den ordinarie personalen vid MVC och BVC, barnmorska och sjuksköterska. Metodiken är den dialogpedagogiska, med en icke styrande ledare som ska utgå från de behov och erfarenheter som gruppens föräldrar har.

Vad är föräldrautbildningens 'läroplan'?

Vad kommer en av samhället organiserad föräldrautbildning att betyda för kvinnorna? Vi ställer den frågan generellt för alla kvinnor, men vi är också intresserade av att få veta föräldrautbildningens betydelse för kvinnor som lever under olika villkor.

Köns- och klassspecifik socialisation

I vår granskning av föräldrautbildningens konsekvenser för kvinnorna utgår vi från norska forskares socialisationsundersökningar. Dessa visar att samspelet mellan köns- och klassspecifik socialisation och samhällets sätt att bemöta flickor och pojkar i olika samhällsklasser starkt bidrar till att reproducera klassmotsättningar och könsförtryck.²

Förhållandet mellan kön och klass kan uttryckas i en idealtypisk modell:

	män
borgarklass/ mellanskikt	individorienterad konkurrensorienterad
arbetarklass	individorienterad solidarisk
	kvinnor
borgarklass/ mellanskikt	familjeorienterad konkurrensorienterad
arbetarklass	familjeorienterad solidarisk

Det viktigaste för borgarklassens/mellanskiktens pojkar är att hävda sig själva, att nå en bra individuell position och att konkurrera med män. De ska försörja familjen. Det finns en inre överensstämmelse för dessa män vad gäller klass- och könsinriktning.

Borgarklassens/mellanskiktens kvinnor har en dubbel lojalitet. Det finns motstridande budskap i den köns- och klassspecifika socialisationen. Som kvinnor är de uppfostrade till att bli familjeorienterade och deras handlingssituation präglas av att de ska ta hand om familjen. På samma gång ska de utbilda sig och konkurrera på arbetsmarknaden. Motsättningarna kan mildras genom att kvinnor tex väljer att avstå från att konkurrera eller att männen delar det oavlönade arbetet, omsorgen om hem och barn.

Arbetarklasspojknarnas köns- och klasssocialisation är liksom för mellanskiktets flickor motstridig. Som klass är de solidariskt inriktade och som kön individorienterade. För att lösa denna konflikt har arbetarklasspojknarna principiellt tre olika valmöjligheter. Som män kan de konkurrera om positioner individuellt. De kan identifiera sig i första hand med klassen och vara solidariska genom att vara kvar i gruppen och förhålla sig underordnat, eller genom att identifiera sig med kollektivet men dessutom aktivt arbeta för att avskaffa klassförtrycket. I likhet med mellanskiktens män uppfattar de att huvudansvaret för familjens försörjning ligger på dem.

För arbetarklassens flickor finns det en överensstämmelse mellan kön och klass.

De har en stark familjeinriktning och solidaritet. Det är i första hand solidariska med sina män och sin klass. Deras solidaritet tar sig andra former och uttryck än männens. De kan leda till en alltför stark familjeorientering, och de är utsatta för ett dubbelt förtryck både som kön och klass.

Som klass har arbetarna ett starkare förhållande till familjen än mellanskikten. De umgås med släkten i första hand.

Som kön är kvinnorna familjeorienterade. De utgår från att de måste ta hand om barn och man, och ambitionerna vad gäller dem själva präglas av detta.

Kvinnor har i sin verksamhet ansvaret för det oavlönade arbetet. En konsekvens av detta är att kvinnors oavlönade arbete behövs för att den sk välfärdsstatens erbjudande ska kunna utnyttjas. Det innebär dessutom att förhållandet mellan avlönat och oavlönat arbete för kvinnors del alltid är anpassbart. Kvinnor följer välfärdsstatens behov och inte sina egna och upprätthåller därmed myten om att vi verkligen har ett välfärdssamhälle. De osynliggör genom sin funktion kapitalismens kris, och förutsättningarna för systemöverskridande handlingar minskas. Det arbete som utförs är nödvändigt. Men så länge det oavlönade arbetet är underordnat manssamhällets kontroll, så blir ansvaret för detta oavlönade arbete till nackdel för kvinnor.

Föräldrautbildningens 'läroplan'

Hur ser den ut?

Med läroplan avser vi det som sägs i barnomsorgsgruppens betänkande och i det material som getts ut med stöd av socialstyrelsens fortbildningsenhet för föräldrautbildning.

Det jämställda föräldraskapet är den rubrik under vilken könsroller behandlas i socialstyrelsens och barnomsorgsgruppens material.³ Vi börjar med barnomsorgsgruppens slutbetänkande och citerar direkt:

'Är kvinnorna förvärvsarbetande får mannen större chans att ta sin del av föräldraansvaret. Det är också av stor betydelse att kvinnor läm-

nar ifrån sig ansvar inom sitt "revir", och att de ställer krav på mannen att dela ansvar'.⁴

'Män och kvinnor i vårt samhälle är inte längre beroende av varandra för sin försörjning och fysiska omvårdnad. De kan ha likartade sysslor i hem och i samhälle. I princip är de utbytbara. Utom när det gäller att alstra, föda och amma barn'.

'Att utmåla mannen som busen är ett lättköpt sätt att komma undan i könsrollsdebatten'.⁵

'Allt fler kvinnor har idag gått ut i arbetslivet och blivit jämställda med mannen'.⁶

I 'läroplanen' ses könsroller enbart som en attityd och värderingsfråga. Det förefaller som om arbetsdelningen mellan män och kvinnor i vårt samhälle är en fråga om hur man fördelar arbetet inom respektive familj. Ingenstans beskrivs att förutsättningarna för denna fördelning ser olika ut för kvinnor och män i olika samhällsklasser. Ingenstans beskrivs heller att det är frågan om en maktfördelning mellan kvinnor och män, där *samhällets* arbetsdelning med män i tekniskt-administrativa yrken i toppen och kvinnor i botten med omsorgsarbete påverkar familjens möjligheter att förverkliga ett 'jämställt föräldraskap'. Föräldrautbildningens budskap i det 'jämställda föräldraskapet' blir att kvinnorna ska släppa in männen i familjen och att det är kvinnornas fel som inte lyckas fostra 'jämställda barn'.

Hanne Haavind använder beteckningen 'kvinnors nya börda' på den moderna utformningen av moderskapet.⁷ Med detta menas att det inte är nog att modern har ansvaret för att tillfredsställa barnets behov av moderskontakt. Det har även moderns ansvar att se till att barnet får kontakt med fadern. Det hävdas ofta att mödrarna inte vill släppa in fäderna på sitt område, men detta beror inte bara på kvinnorna. Fäderna vill inte 'släppas in' under samma förutsättningar som kvinnorna, dvs påta sig det totala ansvaret för omsorgens helhet och kontinuitet, inte bara hjälpa till.

Det finns alltså inte något som helst kvinnoperspektiv i 'läroplanen'. Däremot finns det i barnomsorgsgruppens betänkande en ansats till ett klassperspektiv. Ett

exempel är beskrivningen av skolans funktion:

'Det är inte särskilt djärvt att idag påstå att de ekonomiskt, socialt och kulturellt privilegierade grupperna formar skolan. Det är dessa grupper som påverkar den pedagogiska processen och styr arbetet. Lärarrekyteringen, det språk som används och läromedlens utformning borgar för att dessa grupper har en fortsatt stark ställning inom skolan.'

'Effekten har blivit att arbetarklassens barn och föräldrar känner sig mer utanför skolan än medelklassens. Detta speglas i studieambitionerna för de olika samhällsklasserna och betygsnivån för elever från olika samhällsklasser'... 'Föräldrasamverkan får inte bli ett ytterligare instrument för medel- och överklassen att stärka sina positioner'.⁸

Och med denna förhoppning föreslår utredningen ändå en föräldrautbildning med det nyss citerade innehållet ur 'läroplanen' för 'jämställt föräldraskap'.

Barnomsorgsgruppen har inte dragit några paralleller mellan föräldrautbildning

Ill. Maria Lindgren

och skola, trots att båda gäller utbildning. De kan alltså ha kvar tron på att andra lagar skulle gälla för föräldrautbildningen än för skolan.

Hur blev det?

Kan vi få veta vad kvinnor i olika samhällsklasser 'lärt' av föräldrautbildningen? Närmare ett tiotal utvärderingar har gjorts av den föräldrautbildning, som startade 1975

som försöksverksamhet initierad av barnomsorgsgruppen eller socialstyrelsen.⁹

Tyvärr måste vi säga att inga av dessa utvärderingar ger oss svar på vår fråga.

Det finns ingen redovisning av hur kvinnor och män i olika samhällsklasser uppfattat föräldragrupsverksamheten. Deltagarna redovisas bara som föräldrar oavsett kön och klass. Detta beror förmodligen på att utvärderingarna bygger på samma ideologiska grundsyn som barnomsorgsgruppens förslag, dvs att föräldraskapet är en tillräcklig grund för intressegemenskap. Frånvaron är hög, den varierar mellan 19–55%. Det har inte föranlett någon annan åtgärd än att man föreslår uppsökande verksamhet för att nå dem som inte kommer.

Oberoende utvärderingar

Det finns forskning som har ett klassperspektiv på föräldrautbildningen men de ingår inte i socialstyrelsens försöksverksamhet.¹⁰

Gemensamt för denna forskning är att sjukvården betraktas som en av statens ideologibärande delar likaväl som skolan. Föräldrautbildningen som är en del av hälso- och sjukvården under den första fasen, ses som ett medel för mellanskikten att genom klasskamp på ideologisk nivå behålla sin position över arbetarklassen. Villkoren för stora grupper av mellanskikten närmar sig arbetarklassens. Dessa gruppers faktiska arbetsuppgifter har dequalificerats och detta ger upphov till upplevelser av meningslöshet och underlägsenhet. För att särskilja sig från arbetarklassen och också för att ta itu med dessa upplevelser har mellanskikten en strävan att emotionalisera sina mellanmännliga relationer.

Likheten mellan föräldrautbildningens dialogpedagogiska gruppsamtalsmetod, psykosociala innehåll och psykoterapeutisk ideologi betonas. Föräldrautbildningen får en terapifunktion för mellanskikten som hjälper dem att upprätthålla myten om att de fortfarande är mellanskikt.

Holmstedt och Arborelius-Gralvik har undersökt vad föräldrar i arbetarklass och

mellanskikt anser om barnuppfostran och om de föräldragrupper de deltagit i. Undersökningarna är gjorda inom samma bostadsområde och berör samma typ av föräldragrupper. Föräldragrupsverksamheten som behandlas i dessa uppsatser skiljer sig från barnomsorgsgruppens förslag. Den är mer inriktad på hälsoinformation än på psykosocialt innehåll och mer strukturerad av sjuksköterskan och mer integrerad i den vanliga BVC-verksamheten.

Holmstedt har i första hand undersökt om det finns skillnader mellan arbetarklass- och mellanskiktsföräldrars barnuppfostran. Hon har använt sig av ostrukturerade intervjuer med tretton arbetarklassföräldrar och tretton mellanskiktsföräldrar. Hon har funnit klara klasskillnader. Det finns en klassspecifik socialisation som har sin grund i föräldrarnas ställning i arbetslivet.

När det gäller *målsättning med uppfostran* svarar arbetarklassföräldrar att de anser att det är viktigt att lära barnen vad som är rätt och fel, lydnad och respekt. De vill att barnen skall bli ärliga och ordentliga och få ett bra arbete. Mellanskiktsföräldrar ser däremot som betydelsefullt att bygga upp en självtillit hos barnet, en tro på sin egen person och sitt egenvärde.

När föräldrarna berättar om *vad man lyckas/misslyckas med som förälder* nämner de samma typ av situationer som de tycker fungerar bra med barnen, men arbetarklassföräldrar betonar aktiviteten medan mellanskiktsföräldrar framhåller den känslomässiga kontakten.

I fråga om *inställning till föräldragrupsverksamheten* var fem arbetarklassföräldrar helt negativa, fyra positiva och fyra intog en mellanställning. Av mellanskiktsföräldrar anser sju att de ej är i behov av föräldragruppen men de anser att gruppen är ett bra komplement. Fem är i behov av gruppen och en ställer sig helt negativ.

Med Holmstedts undersökning som grund har Arborelius-Gralvik gjort strukturerade intervjuer med femton arbetarklass- och femton mellanskiktsföräldrar.

Hon har också funnit klara klassmässiga skillnader.

När det gäller *innehållet i föräldrautbildningen* anser arbetarklassföräldrar att det var viktigast att prata om 'sånt man kan lära sig', men för mellanskiktsföräldrar är det precis lika viktigt att prata om 'hur man känner sig'.

Angående *sjuksköterskans ledarroll* tycker alla föräldrar att sjuksköterskan ska styra och planera gruppen. Mellanskiktsföräldrarna vill dock påverka innehållet mer än arbetarklassföräldrarna, som uppfattar grupperna som mindre styrda. Arborelius-Gralvik anser att det kan bero på att arbetarklassföräldrar i sin underordnade yrkesposition är vana vid att bli styrda. Denna skillnad mellan arbetarklass och mellanskikt har kommit fram trots att grupperna haft en fast struktur med inriktning på hälsoinformation. Med ett mera fritt innehåll som barnomsorgsgruppen föreslår skulle skillnaderna förmodligen bli större. Arbetarklassföräldrar skulle få mindre av 'sånt man kan lära sig' och mellanskiktsföräldrar skulle ta ännu mer tid för diskussion om känslor.

Tydliga klasskillnader framkommer också när det gäller *upplevelsen av gruppsituationen*. Mellanskiktsföräldrarna pratar mera, känner sig säkrare, mindre kontrollerade och mer hemma på BVC, än vad arbetarklassföräldrar gör. Åtta av trettio föräldrar vill ta bort föräldragrupperna och istället komma en och en till BVC. Av dessa åtta var fem från arbetarklass. Av de tre från mellanskikten som vill ta bort grupperna är det två som önskar det av den anledningen att de inte är nöjda, medan de fem från arbetarklass ville ta bort dem för att de kände sig osäkra.

De klassmässiga skillnaderna i barnuppfostran förklaras utifrån skillnader i materiella resurser. Har man t ex skiftarbete och behöver sova på dagen, måste barnen lära sig att vara tysta. Vidare kan den klass som har makten definiera den förtryckta klassen som mindervärdig. För mellanskikten har t ex begreppet lydnad en negativ klang,

och därmed fördömer man arbetarklassens sätt att uppfostra barn.

Klasskillnaderna handlar framför allt om klassmotsättningar och arbetarklassen gör faktiskt motstånd mot det förtryck de är utsatta för och detta kommer till uttryck i arbetarklassens solidaritet. Lydnad kan vara något positivt för arbetarklassen, lydnad inåt mot kollektivet för att stärka olydnaden utåt.

'Tillspetsat skulle man kunna säga att föräldrautbildningen förtrycker arbetarklassen och är ett trevligt komplement för mellanskikten.'¹¹

Klassperspektivet är inte tillräckligt

Ingen av de undersökningar som har klassperspektiv på föräldrautbildningen har tagit hänsyn till sociala skillnader mellan könen. Det framgår inte ens i Holmstedts och Arborelius-Gralviks undersökningar om det är båda föräldrarna de intervjuat. Vi tog därför kontakt med Elisabeth Arborelius-Gralvik och frågade om detta. Svaret är att det är *enbart mammor* som intervjuats. Ordet förälder borde alltså bytas ut mot ordet moder. Vi frågade om detsamma gällde deltagarna i föräldragrupperna. Det fanns ingen uppgift om detta men uppskattningsvis var männen en liten minoritet. Deras undersökningsresultat visar alltså egentligen vad *kvinnor* i olika samhällsklasser anser om barnuppfostran och om de föräldragrupper de varit med i.

För att kvinnors verklighet ska kunna beskrivas fordras som första steg att de särskiljs som kvinnor och inte bara kallas föräldrar!

När det gäller de föräldragrupper-mödragrupper som vi nu talat om, kan vi inte dra några generella slutsatser om klasskillnader. Vi vet inget om klasskillnaden mellan män, eftersom det inte finns några män att jämföra med. För att få veta något om skillnader inom klassen eller mellan klasserna skulle grupperna behöva bestå av båda föräldrarna. Om vi var intresserade av att jämföra klasskillnader mellan män med klasskillnader mellan kvinnor, skulle

Ill. Maria Lindgren

vi behöva föräldragrupper som huvudsakligen innehöll pappor. Papporna skulle sedan intervjuas om vad de anser om barnuppfostran och de grupper de varit med om. Detta resultat skulle man då kunna jämföra med resultatet från 'mödragrupperna'.

Hur kommer det sig att även undersökningarna med klassperspektiv så helt glömdes bort kvinnorna? Den nya kvinnoforskningens förklaring till dettas är att kvinnoförtrycket oavsett samhällsuppfattning ses och setts som ett ideologiskt fenomen. Några teoretiska verktyg för att analysera könsförtrycket har då inte heller funnits.

Den dolda 'läroplanen'

Tänk er två kvinnor — den ena är en ensamstående 19-årig kvinna med en snart tvåårig dotter. Hon arbetar som städerska och dottern är på daghem. De bor i ett nybyggt förortsområde med dyr hyra. Hon har nyligen ringt till oss alldeles förtvivlad. Hon har just innan fått höra att hon borde krama sin flicka mera och säga till henne att hon tycker om henne, visa känslor. Detta hade berört henne djupt och hon grät i telefonen. Hon hade svåra skuld-känslor för att hon inte var en bra mamma.

Den andra kvinnan är 25 år och har påbörjat sin forskarutbildning, är gift med 30-årig akademiker som också har forskarambitioner. De har två barn under tre år. Deras huvudsakliga problem är hur de ska kunna fortsätta sina karriärer, förverkliga sig själva och kombinera detta med barnuppfostran.

Om de här kvinnorna berättar om sina bekymmer i en föräldragrupp, vad skulle de då få för svar?

För 19-åringen kommer det troligen att innebära att man späder på hennes skuld-känslor, eftersom det i föräldrautbildningens nuvarande 'läroplan' inte tas hänsyn till att det finns köns- och klassmässiga skillnader i uppfostran. Många kvinnor lever idag ensamma med sina barn.¹² De saknar en man att vara 'jämförd' med!

Mellanskiktens vårdpersonal, som är de som leder grupperna, har tillsammans med mellanskiktsföräldrarna sedan några år ännu större möjligheter att bry sig om sina barn genom den nya lagen om rätt till att själv betala för att få sextimmarsdag medan barnen är små.

Detta är en omöjlighet för vår ensamstående, lågavlönade 19-åriga mor. Om hon deltar i föräldrautbildningen kommer hon att känna sig mer osäker och mer kontrollerad än föräldrar från mellanskiktet. Hon kommer att vara fäordig och hon kommer också att känna sig främmande inför talet om relationer och känslor. Dessutom kommer hon med det dubbla förtryck hon är utsatt för med avseende på kön och klass, att fara än mer illa i en föräldragrupp som domineras av mellanskiktens män.

Akut just nu när den här artikeln skrivs, är att 19-åringen håller på att mista sitt arbete på grund av att arbetsplatsen håller på att läggas ner. Om hon inte har lönearbete kommer hon att utföra obetalt arbete på heltid, eftersom hon dessutom mister daghemsplatsen för dottern. Hon blir istället hemarbetande på heltid, betald av välfärdsstaten med medel från socialvård och arbetslöshetsunderstöd. Hon blir en del av arbetslivets reservarmé.

Vad skulle föräldrautbildningen betyda

för 25-åringen, kvinnan i mellanskikten? Hon kommer att få lära sig att idealet för hennes familj är att båda delar på arbetet med barnen. Om de inte kan klara av det, så beror det på att de har dåliga värderingar. Det blir en intern konflikt, ett relationsproblem mellan makarna eftersom de inte får stöd för någon annan beskrivning av mannens och kvinnans olika villkor. Kvinnan skulle också få veta att hon inte ska utmåla mannen som busen.

Familjen skulle uppmuntras i det barnuppfostringsmönster som de redan är inne i, dvs att ge barnen självkänsla och att få dem att eftersträva individuell framgång. De skulle inte få någon hjälp att se flickors och pojkars olika situationer – lika lite som sin egen – i termer av under- och överordning med förankring i den könsuppdelade arbetsmarknaden. De skulle säkert få rådet att låta pojken leka med dockor och flickor med bilar.

Så länge kvinnors familjeinriktning och dubbla funktion med oavlönat arbete och avlönat arbete aldrig problematiseras eller uppmärksammas inom utbildningen, så länge är utbildningen kvinnoförtryckande.¹³

Detta har sagts om skolan, och vi säger detsamma om den variant av utbildning för kvinnor som vi granskat och som kallas föräldrautbildning. Den har samma syn på kvinnan som skolan har. Flickornas yrkesval och kvinnornas förhållningssätt till arbetslivet betraktas enbart som en fråga som flickorna och kvinnorna själva rör över och därför också har makt att ändra själva. Ingenting ändras. Det är bara fråga om en reform som alla partier enhälligt beslutat, oavsett politisk ideologi. Innehållet i föräldrautbildningen har inte diskuterats partipolitiskt. Diskussioner har det bara varit om organisationen.

Samhället – välfärdsstaten – gör en förhållandevis liten satsning i pengar genom att erbjuda föräldrautbildning, men kommer att få mycket ut av den när det gäller kvinnor som kommer att sätta välfärdsstatens behov framför sina egna. Genom den tidigare inriktningen på inlärt kvinno-

mönster som har sin grund i ett hårt köns- och klassmässigt uppdelat samhälle, så behövs bara en påspädning av samma medicin för att få sjufalt igen.

I och med att 'läroplanen' bortser från köns- och klasskillnader anser vi det rimligt att anta att den i första hand kommer att utgå från mellanskiktens/borgarklassens mäns intressen. Och dessa icke uttalade värderingar skulle kunna betecknas som en form av dold 'läroplan'.

Professionalisering av moderskapet

Vilket annorlunda innehåll 60-talets föräldrautbildning skulle ha fått! Då behövs vi kvinnor på arbetsmarknaden. Med den arbetslöshet som nu finns i stora delar av vårt land blir 80-talets föräldrautbildning knappast fylld med budskapet att kvinnor borde yrkesarbeta.¹⁴ Föräldrautbildningen kan helt enkelt få motsatt verkan. Genom att föräldrautbildningen ges status av yrkeskvalifikation (lära sig sköta barn kan liknas vid att ta körkort) får det oavlönade arbetet lite egen yrkesstatus så att kvinnor avstår från att kräva avlönade arbeten.

Föräldrautbildningens kvinnoförtryckande ideologi sprids genom en organisation med manliga överläkare i toppen via kvinnlig vårdpersonal till mödrar i föräldragrupperna. Eftersom föräldragrupperverksamheten alltså mest kommer att äga rum bland kvinnor, kommer det att se ut som om det är de själva sprider denna ideologi. Manssamhället framskymtar knappast alls.

Haavind har i sin forskning visat det dolda patriarkatets utformning i våra sk jämställda samhällen. Hon har infört begreppet relativ underordning. Kvinnor får göra karriär bara de förhåller sig relativt underordnade männen i den grupp de befinner sig i. Kvinnan måste dölja att hon är underordnad; att öppet visa sin underordning är inte kvinnligt. Inte heller är det kvinnligt att öppet revoltera mot underordningen. Båda sätten betraktas som okvinnliga och kvinnan utsätter sig för risken att inte få bekräftelse på att hon är kvinna.

I samband med samhällets satsning på föräldrautbildningen har uttrycket 'ett plåster på såren' använts. Föräldrautbildningen skulle vara en kompensation för familjerna för annat i samhället som drabbat dem, t ex strukturomvandling, folkomflytning.

Vi anser att det för kvinnornas del knappast blir fråga om ett plåster på såren – snarare salt i såren!

Istället för dagens föräldrautbildning

Resultatet av vår genomgång av föräldrautbildningens innehåll och metod visar att föräldrautbildningen för kvinnornas del i verkligheten fungerar förtryckande, särskilt för kvinnor i arbetarklass. Detta går emot de mål som uppställts, nämligen att föräldrautbildningen skulle ge möjlighet till medvetenhet om och påverkan av samhälleliga förhållanden.

Ett radikalt krav för att förändra föräld-

Ill. Maria Lindgren

rautbildningens ideologiskt kvinnoförtryckande funktion vore en nedläggning av föräldrautbildningen. De 60 miljonerna per år som den fullt utbyggda föräldrautbildningen beräknas kosta bara under första fasen, skulle istället i första hand användas till sextimmarsdag för alla.

Den nuvarande rättigheten till sextimmarsdag för småbarnsföräldrar som har råd är inte tillräcklig. Denna lag har blivit en klasslag och könslag. En lag som ökar skillnaden mellan mellanskiktets föräldrar och arbetarklassföräldrar. Särskilt drabbas ensamstående arbetarklassmammor som måste ha åttatimmarsdag och ändå ensamma orka ta föräldraansvaret. Det är dessa kvinnor som betraktas som 'sjuka' om de inte kommer på föräldrautbildningen, istället för att man ser deras frånvaro som ett aktivt motstånd mot att ta emot mellanskiktens ideologi.¹⁵

Ett annat radikalt krav vore ekonomiskt stöd till de helt kvinnoorganiserade kvinnoökiscentralerna.¹⁶ Där skulle förutsättningarna finnas för en helt annan 'läroplan' som tom skulle kunna ha förutsättningar att fungera ideologiskt frigörande.¹⁷

NOTER

1. SOU 1978, 1980.
2. Holter, 1976, Ve, 1977, Tornes o Ve 1980.
3. SOU 1978, 1980, Bergsten och Löwengart 1978, Fernlund och Gustafsson 1980, 1981, Luleå kommun soc. förv. 1978, Hjelm, Höjer och Wahlsten 1979, Hultin 1980, Lindblad 1976, Nilsson och Österberg 1980, Pettersson, Svansson och Tode 1978, Sjukv. förv. Gbg 1979, Torbiörnsson 1976, Uddenberg och Wirtberg 1981, Socstyr, föräldrautbildn. projekt 1982.
4. SOU 1980.
5. Uddenberg och Wirtberg 1981 sid 15 och 16.
6. Nilsson 1980 sid 21.
7. Haavind 1979.
8. SOU 1980 sid 145.
9. Se not 3.
10. Arborelius-Grålvik 1981, Eliasson, Hultqvist, Nygren och Sundgren 1978, Eliasson 1979, Holmstedt 1980, Järlstig och Strand 1979, Köhler 1977, Papas, Peterson och Wennerberg 1977.
11. Arborelius-Grålvik 1981 sid 30.
12. Många kvinnor lever idag ensamma med sina barn, eller är den enda biologiska förälder som barnet bor med. I Arborelius-Grålviks undersökning gällde detta för hälften av de 1500 för-

- skolebarnen i det förortsområde i Mellansverige där undersökningen gjordes.
13. Se not 2.
 14. Den öppna arbetslösheten i hela landet febr 1982 är 153 000, av dem är 80 000 kvinnor. Vi önskade uppgifter för Västerbottens län om hur kvinnoarbetslösheten fördelas på olika orter, tätort och glesbygd, men statistiken för detta är inte uppdelad på kön i sammanställningen från länsarbetsnämnden.
 15. Dahlström och Liljeström 1981.
 16. 169 fall av kvinnomisshandel anmäldes till polisen i Västerbotten år 1981.
 17. Ås 1981.
- L I T T E R A T U R
- Arborelius-Gralvik, E, *Vad tycker arbetarklass och mellanskikt om föräldrautbildning?* Uppsats i utvärdering av undervisning och utbildning. Pedagogiska institutionen, Lunds universitet 1981.
- Barn och vuxna.* Barnomsorgsgruppens slutbetänkande om föräldrautbildning, SOU 1980:27.
- Bergsten, L/Löwengart, V, *Samtalsgrupper för föräldrar.* En efterundersökning av samtalsgrupper för föräldrar vid några barnvårdscentraler i Stockholm. Ian-rapport nr 156, ped.inst. Stockholms universitet 1978.
- Böcker och bilder om föräldrar och barn, Soc styr. 1982.
- Eliasson, R/Hultqvist, K Nygren, P Sundgren, M, *Klasskamp på ideologisk nivå. Psykologi i teori och praktik* nr 2/78.
- Eliasson, R, *Den nya psykiatrin i korseld.* En rapport från Skå om Nackaprojekt, psykoterapi och ideologi. Prisma 1979.
- Fernlund, K/Gustafsson, I, *Samtalsgrupper för blivande och nyblivna föräldrar.* Del I Hur kan grupperna organiseras – vilka når man – vilka blir effekterna. Socialstyrelsens föräldrautbildningsprojekt Liber 1981.
- Fernlund, K/Gustafsson, I, *Att leda föräldragrupper.* Nummer 1 i serien Barn och Föräldrar från Socialstyrelsen LIC Förlag 1980.
- Försöksverksamhet med föräldrautbildning på dag- och fritidshem i Luleå.* Luleå kommun, socialförvaltningen 1978.
- Föräldrautbildning 1. Kring barnets födelse.* Betänkande från barnomsorgsgruppen SOU 1978:5.
- Haavind, H, 'Omsorgsfunktioner i småbarnsfamiljer'. *Lønnet og ulønnet omsorg.* En seminarrapport. Norges Almenvitenskaplige forskningsråd 1979.
- Haavind, H, 'Kvinnerlighet og frigjøring, *Teori og metode i kvinneforskning.* Rapport fra en konferanse. Norges Almenvitenskaplige forskningsråd 1980.
- Hjelm, M/Höjer, B/Wahlsten, V, *Växa och lära tillsammans.* Rapport 2 från föräldrautbildningsprojektet i Västra Flemingsberg. Barnomsorgsgruppen, socialdepartementet. Huddinge 1979.
- Holmstedt, A, *Har arbetarklass- och mellanskikt-föräldrar samma behov av föräldrautbildning?* En intervjuundersökning med 26 familjer om deras syn på uppfostran. CD1-uppsats, psyk inst Stockholm universitet 1980.
- Holter, H/Gjertsen, A/Ve Henriksson, H/Hjort, H, *Familjen i klassamhället.* Aldus 1976.
- Hultin, H, *Hedemoraprojektet.* Dokumentation av en försöksverksamhet vid MVC-BB-BVC under 1976 – 1978 på några orter i Kopparbergs län. Psykologexamensuppsats Uppsala universitet 1980.
- Inför från soc styr föräldrautbildn projekt 1982.
- Järnstig, M/Strand, E, *Applåden som kom av sig.* Ett försök till analys av föräldrautbildningens mål och realiteter. CD1-uppsats, Umeå Universitet 1979.
- Köhler, E, *Föräldraundervisning – ett praktiskt försök och en principiell diskussion.* Ped inst Lunds universitet 1977.
- Liljeström, R/Dahlström, E *Arbetarkvinnor* i hemarbets- och samhällsliv. Tiden 1981.
- Lindblad, P, *Samtalsgrupper med nyblivna föräldrar.* Försöksverksamhet vid barnvårdscentralen i Tensta i samarbete med barnomsorgsgruppen. Rapport från barnomsorgsgruppen 1976.
- Nilsson, A/Östberg, G, *Att arbeta med föräldrar individuellt och i grupp.* Utvärdering av försökskurs inom Nacka sjukvårdsområde. Socialstyrelsen 1980.
- Papas, A/Peterson, M/Wennerberg, M, *Utbildningens betydelse för inställning till föräldrautbildning och förberedelsegrad* – en intervjuundersökning, CD1-uppsats. Psyk inst Stockholms universitet 1977.
- Pettersson, M/Svanström, L Tode, K *Att umgås med barn.* En försöksverksamhet med föräldragrupper. Slutrapport. Landstingets hälsovård, Skövde 1978.
- Rapport från försöksverksamhet med föräldrautbildning och uppsökande verksamhet i Göteborgs norra stadsdelar. Sjukvårdsförvaltningen och socialförvaltningen i Göteborg 1979.
- Torbiörnsson, A, *Tre föräldragrupper – en rapport om föräldrautbildning.* Ped inst Stockholms universitet 1976.
- Tornes, K/Ve, H, 'Utdanner vi jenter til kriseløse og velferdstaten'. *Sociologi idag.* Årgång nr 10 1980. Novus Förlag.
- Uddenberg, N/Wirtberg, I, *Kan man lära till föräldrar?* Wahlström & Widstrand 1981.
- Ve, H, 'Socialisering, kjønn og klasse', *I kvinners bilde* red Berg A M, m fl. Pax Förlag A/S 1977.
- Ås, B, 'A five-dimensional model for change: Contradictions and feminist consciousness.' *Women's Studies Int Quart.* Vol 4 no 1980.

S U M M A R Y

Parent education began in Sweden in 1979. In our article we discuss its first phase: the education given during pregnancy and the child's first year.

This article is a critical examination of how parent education disregards, and thereby reinforces, the gender and class structures in our society. After studying most of the evaluative

reports of parent education – both reports completed by the Department of Welfare and Social Services and reports with a class perspective generated outside the Department – we found that none of these reports has considered sexual division of labor. The evaluations have even neglected to point out that the 'parents' interviewed were in fact mothers.

With regards to the gender structure in society, parent education has neglected the fact that the upbringing of children is still primarily a female responsibility. As a result, the program disguises this female responsibility under a cloak of 'shared' responsibility for child-care, thus reducing the possible tensions this unequal burden creates.

As to the class structure in society, the program disregards the middle strata's and the working class' different, and often opposing, attitudes towards the upbringing of children. The norms and attitudes transmitted via parent education are those of the middle strata.

This leads to a discrimination of the working class, which in turn often rejects parent education.

We conclude that society receives a substantial return for its relatively small investment in parent education. Women are encouraged to take upon themselves the problems of the welfare state. The problems of child-care and the upbringing of children, which would otherwise be a burden to the society, are conveniently solved by women.

Instead of parent education, we would like to see a six hour day for everyone. We would like to see financial support be given for the provision of all-female 'crisis centers', where women would have the opportunity to develop their own parent education programs.

Ingegerd Lundström
Rödhakevägen 57
902 37 Umeå, Sweden

Elina Juusola-Halonen
Språkgränd 31 III
902 41 Umeå, Sweden